

INTERVIEW

Circulaire economie: het missende puzzelstukje in de klimaattransitie

*“De ambitie is dat Nederland
in 2050 volledig circulair is”*

Stientje van Veldhoven-van der Meer is sinds 26 oktober 2017 staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat. Daarvoor zat zij zeven jaar namens D66 in de Tweede Kamer. Van Veldhoven-van der Meer is vanuit haar portefeuille verantwoordelijk voor milieu, bodem, openbaar vervoer en spoor, fietsbeleid, KNMI, de Autoriteit Nucleaire Veiligheid en Stralingsbescherming en het Planbureau voor de Leefomgeving.

Met een circulaire economie zorgen we voor het verlagen van de milieudruk, zodat we nu en in de toekomst welvarend kunnen blijven leven, stelt staatssecretaris Stientje van Veldhoven. “De ambitie is dat Nederland in 2050 volledig circulair is met als tussenstap 50 procent minder eindige grondstoffen gebruiken in 2030. Het Planbureau voor de Leefomgeving is deze halveringsdoelstelling momenteel verder aan het uitwerken. Als dit is gebeurd kunnen we prioriteiten vaststellen.”

Ze zegt dat ‘we’ voor een flinke uitdaging staan op het gebied van circulaire economie en milieu. “De wereldbevolking groeit, in 2050 zullen er 10 miljard mensen op deze planeet zijn. Ondertussen groeit de welvaart ook. Dat is positief, maar brengt ook een uitdaging met zich mee. Afgelopen eeuw zijn we 34 keer meer materialen gaan gebruiken, 27 keer meer mineralen, 12 keer meer fossiele brandstoffen. Dat heeft grote gevolgen voor het milieu. We hebben drie planeten nodig als alle wereldburgers zouden consumeren als Nederland. Dat moet en kan efficiënter. Daarom zet ik in op een circulaire economie waarin grondstoffen efficiënt worden ingezet en hergebruikt.”

Duurzame innovatie

“Nieuwe grondstoffen worden duurzaam gewonnen en producten worden slim ontworpen zodat ze kunnen worden hergebruikt en doorgegeven. Zo worden grondstoffen, CO₂-uitstoot en water- en landgebruik bespaard. Een recent rapport van het International Resource Panel laat zien dat 50 procent van de CO₂-uitstoot samenhangt met de ontginning en verwerking van grondstoffen. De circulaire economie levert daarmee ook een belangrijke bijdrage aan de klimaattransitie. En het biedt grote kansen

voor het Nederlandse bedrijfsleven. Er is een hele nieuwe, andere economie gecreëerd. Een economie met duurzame innovatie en een economie met meer en nieuwe banen.

Hoe draagt een circulaire economie bij aan een beter klimaat?

“De overgang naar een circulaire economie, de energietransitie en het tegengaan van klimaatverandering kunnen elkaar onderling versterken. Het zijn twee noodzakelijke transitie die beide nodig zijn om verantwoord om te gaan met de aarde. In een circulaire economie worden minder primaire - waaronder fossiele - grondstoffen verbruikt, wordt duurzamer geproduceerd en geconsumeerd en afval zoveel mogelijk hergebruikt. Dit draagt bij aan een gezond milieu, een sterke economie en een leefbaar klimaat. In een circulaire economie worden minder broeikasgassen uitgestoten, wat bijdraagt aan de nationale en internationale klimaatdoelstellingen. Daarnaast kan de transitie naar een circulaire economie bijdragen aan de energietransitie. Door hergebruik en vervanging van kritieke materialen voor bijvoorbeeld windturbines, zonnepanelen en accu's, kan de leveringszekerheid daarvan worden vergroot. Het opschalen van de energietransitie is nodig om de klimaatopgave te realiseren. Voor mij is de circulaire economie het missende puzzelstukje in de klimaattransitie.”

Hergebruik en delen

Naast recycling zijn er nog meer mogelijkheden voor circulariteit, duidt Van Veldhoven. “De tijd van spullen maken, gebruiken en vervolgens weggooien is voorbij. Wat te denken van hergebruik en repareren? Maar ook delen levert een belangrijke bijdrage aan de circulaire economie, bijvoorbeeld met abonnementen op het gebruik van een deelauto, -fiets of -wasmachine. De verschuiving van bezit naar gebruik bespaart grondstoffen en is daarmee onmisbaar in een circulaire economie.”

Dit kabinet wil de transitie naar een circulaire economie opschalen en versnellen, benadrukt de staatssecretaris. Ze zegt: “De ambitie is dat Nederland in 2050 een volledig circulaire economie heeft. Als tussenstap gebruiken we in 2030 50 procent minder eindige grondstoffen. In een circulaire economie bestaat geen verspilling meer. Voor me heb ik het beeld van een bloeiende economie waarin grondstoffenstromen vrijelijk worden verhandeld tussen bedrijven: de

afvalstroom van de een is de grondstof van de ander. Je ziet nu ook al dat in de ontwerpfase al rekening wordt gehouden met de toekomst van een product. Zo kan het aan het eind van de gebruiksfase makkelijk worden hergebruikt.”

Uitvoeringsprogramma

Na het programma ‘Nederland Circulair 2050’ in 2016, het grondstoffenakkoord met meer dan 400 partners in 2017, de transitieagenda’s en de kabinetsreactie daarop in 2018, ligt er nu het landelijke ‘Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie’. “Dit markeert de start van een nieuwe en heel belangrijke fase van de transitie, namelijk de uitvoering”, aldus Van Veldhoven. “In het Uitvoeringsprogramma staan zowel projecten van het Rijk als bedrijfsleven en maatschappelijke partijen. Iedereen draagt bij. Met de projecten in het Uitvoeringsprogramma zetten we in op alle delen van de keten. Aan de achterkant door beter te scheiden en te recyclen, en aan de voorkant door aandacht voor circulair ontwerp, inzet van producentenverantwoordelijkheid en het ontwikkelen van circulaire *business* met behulp van het pas gelanceerde ‘Versnellingshuis Nederland circulair!’.”

Dat Versnellingshuis moet ervoor zorgen dat circulaire ondernemers sneller doorbreken. “Zie het als een loket waar circulaire ondernemers, financiers en de overheid om tafel kunnen zitten om samen circulaire projecten te realiseren.”

Verder stimuleert het kabinet samen met gemeenten burgers om deelplatforms meer en beter te benutten. “We moeten burgers motiveren om meer te leasen, te huren, te lenen, te ruilen en weg te geven. Zo dragen we allemaal bij aan de totstandkoming van die volledige circulaire economie in 2050.”

2050 is nog ver weg. Waar staan we nu?

“Op heel veel plekken in Nederland is er al volop circulaire activiteit. Het Planbureau voor de Leefomgeving heeft becijferd dat ongeveer vijf procent van onze economie als ‘circulair’ is aan te merken. Dan heb ik het over 85.000 activiteiten, een half miljoen banen en 1.500 echte nieuwe initiatieven. Dat is nu vooral nog traditionele bedrijvigheid, bijvoorbeeld de reparatie en verhuur van fietsen, deelauto’s of *online* verkoop van tweedehands spullen. Doordat het Uitvoeringsprogramma zich richt op de gehele keten, zowel afvalinzameling en recycling aan de achterkant van de keten als duurzame *sourcing* van grondstoffen en ontwerp aan de voorkant, ontstaan er nieuwe verbindingen tussen partijen. Bedrijven die elkaar voorheen niet kenden, werken nu samen. Voor de circulaire economie zetten we juist ook in op het bevorderen van reparatie en *redesign* van producten, zoals huishoudelijke apparaten die nu vaak goedkoper zijn te vervangen dan te laten repareren. Zelfs als er maar één onderdeel kapot is. Dat doen we door goed design te bevorderen, wat we in Europees verband aanpakken. En door het stimuleren van circulaire ambachtscentra waar daadwerkelijk spullen worden gerepareerd.”

“Circulaire economie is goed op weg om *mainstream* te worden”, vervolgt de staatssecretaris. “Hergebruik in plaats van verspilling wordt het nieuwe normaal. Deze verandering van *mindset* is in volle gang, zowel bij burgers als bedrijven. Steeds meer mensen nemen een eigen boodschappentas mee of eten af en toe vegetarisch. Kijk maar naar kleine, maar niet minder belangrijke, voorbeelden uit het dagelijks leven. Maar ook in het bedrijfsleven zien we steeds

meer duurzame en circulaire businessmodellen ontstaan. Soms lopen bedrijven daarbij aan tegen juridische, financiële of andere belemmeringen. Wet- en regelgeving is er natuurlijk niet voor niets, met wet- en regelgeving beschermen we bijvoorbeeld het milieu en de volksgezondheid. *Safe-by-design* is in dat kader ook belangrijk, zodat je producten zo ontwerpt dat ze veilig zijn in productie, gebruik en de fasen daarna. Het Versnellingshuis zoekt samen met bedrijven een passende oplossing. Belemmeringen op het gebied van afval wet- en regelgeving worden in kaart gebracht door de Taskforce Herijking Afvalstoffen.”

Europese context

Ook Europees staan er grote ontwikkelingen op stapel. “Finland neemt als volgend EU-voorzitter het voortouw op weg naar een nieuw actieplan voor circulaire economie in Europa onder de volgende Europese Commissie. Nederland is heel actief in Europa, met het inbrengen van voorbeelden uit ons koploperbeleid, en vragen om beleid dat onze koplopers ondersteunt. We treden hierin samen met andere gelijkgestemde lidstaten op. In Nederland doen we al veel aan beleid op het gebied van circulaire economie, maar soms stuiten we hier op de grenzen van wat we nationaal kunnen bereiken omdat materiaalketens nu eenmaal vaak grensoverschrijdend zijn of zelfs buiten Europa beginnen of een tussenstop maken op weg naar gerecycled gebruik. Denk bijvoorbeeld aan textiel, maar ook ICT- middelen. In die gevallen moeten we samenwerken, tenminste binnen de EU en met andere Europese landen. Bijvoorbeeld ook voor kunststoffen, daar probeer ik een beweging op gang te brengen in Europese context. Samen met het bedrijfsleven en andere *stakeholders* verkennen we een ‘Europees Plastic Pact’. Hopelijk inspireert dat de nieuwe Europese Commissie om actief beleid te gaan voeren op kunststoffen.”

Hoe werken Rijk, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties samen om de uitdagingen van de circulaire economie het hoofd te bieden?

“Ieder heeft zijn rol te spelen in de transitie naar een circulaire economie, dat is niet iets wat het Rijk alleen voor elkaar kan krijgen. In de transitieteams, onder voorzitterschap van onafhankelijke voortrekkers uit het veld, wordt nauw samen gewerkt aan concrete projecten door bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden. Bijvoorbeeld Rijkswaterstaat (RWS), Rijksvastgoedbedrijf (RVB) en ProRail die samen met marktpartijen praktijktesten doen met het materialenpaspoort voor gebouwen en objecten, om de randvoorwaarden voor zo’n paspoort helder te krijgen.

Elk half jaar zit ik met de bestuurders van werkgevers- en werknemersorganisaties, decentrale overheden en Natuur & Milieu om tafel om de voortgang van de uitvoering te bespreken. Zijn we nog op de goede weg? Of is het nodig om bij te sturen? Ik vind het belangrijk om dit gezamenlijk te doen, omdat dit een gezamenlijk verantwoordelijkheid is. Ook organiseer ik elk jaar een conferentie. Daar komen alle partijen die werken aan de transitie naar een circulaire economie samen om met elkaar in gesprek te gaan, nieuwe plannen te maken en elkaar te inspireren.”

*“Hergebruik in plaats van
verspilling wordt het nieuwe
normaal”*